

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ในการใช้สมุนไพรในพื้นที่บ้านหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้อาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวางแผนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังนี้

ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล

1. การวางแผนด้านข้อมูล
2. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล
3. การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร
2. กลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล

1. การวางแผนด้านข้อมูล

ได้วางแผนเก็บข้อมูลโดยนำวัตถุประสงค์มาเป็นตัวกำหนดเพื่อสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในภาคสนาม

2. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

นักวิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสารวิชาการ ตำรา บทความ วารสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจแล้วนำมาเป็นกรอบความคิดในการวิจัย รวมถึงได้ศึกษาจากหมอฟันบ้าน ตลอดจนผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัย

3. การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่

นักวิจัยได้เข้าพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลของพื้นที่ ได้ประสานงานกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือ ได้สัมภาษณ์กับหมอฟันบ้านและผู้ใช้สมุนไพรในชุมชน รวมถึงผู้ใช้สมุนไพรทั่วไปเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้การศึกษาค้างนี้ เป็นประชาชนบ้านหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 950 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาค้างนี้ เป็นประชาชนบ้านหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 120 คน การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ในการศึกษาค้างนี้ นักวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ จึงใช้เครื่องมือในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลค้างนี้

1. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

ประเด็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้ศึกษามีประเด็นในการสัมภาษณ์คือ

ความรู้ในการใช้สมุนไพร

ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพร

ความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร

กระบวนการถ่ายทอดความรู้

ความเข้าใจในการใช้สมุนไพรของประชาชน

2. การสังเกต

ผู้ศึกษาได้ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ควบคู่กันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ของข้อมูล โดยได้ใช้ในขณะที่พักคุยกับหมอชาและชาวบ้าน ในขณะเตรียมสมุนไพร ปรุงยา และรักษา สังเกตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และสภาพโดยรอบของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

3. การสนทนากลุ่ม

ในการสนทนากลุ่มได้เชิญตัวแทนชาวบ้านที่มีการใช้สมุนไพรมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยใช้พลวัตรของกลุ่มเป็นสื่อกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มแสดงความคิดเห็นและทัศนะ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การใช้สมุนไพรที่หลากหลายที่อาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกันไป

เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบบันทึกข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 ศึกษาบริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยการศึกษจากเอกสารและการสำรวจ

ขั้นที่ 2 ศึกษาความหลากหลายชนิดของสมุนไพรในบ้านหนองโน ตำบลหนองโน

อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยการสำรวจ

ขั้นที่ 3 รวบรวมตำรับยา สูตรยาที่มีการใช้ในบ้านหนองโน ตำบลหนองโน

อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ขั้นที่ 4 ศึกษาการถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรและตำรายา โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ขั้นที่ 5 ศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดจากการได้รับการถ่ายทอดสมุนไพรและตำรายา โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่รวบรวมมาแล้วนำมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ แล้วนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา โดยแยกเป็นประเด็นการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนที่ทำการศึกษา
  - 1.1 บริบททางกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง อาณาเขต การคมนาคม ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรและโครงสร้างประชากร
  - 1.2 ประวัติศาสตร์ชุมชน ความเป็นมาของชุมชน และการก่อตั้งเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงของชุมชน
  - 1.3 สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ อาชีพ รายได้
  - 1.4 สภาพสังคม วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง
2. การวิเคราะห์เกี่ยวกับเนื้อหาของงานวิจัยในประเด็นการใช้สมุนไพรจากป่าหนองโน โดยจำแนกเป็น
  - 2.1 ความหลากหลายชนิดของสมุนไพร
  - 2.2 จำนวนหมอยาสมุนไพร
  - 2.3 ตำรับยา ความเชื่อ และพิธีกรรมจารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพร

2.4 การถ่ายทอดความรู้ในการ ใช้สมุนไพร

2.5 ความเข้าใจในการใช้พืชสมุนไพรของประชาชน

2.5.1 ข้อมูลทั่วไป

2.5.2 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร

2.5.3 พฤติกรรมการใช้สมุนไพร

จากข้อมูลที่ได้ในประเด็นต่างๆ นำมาจัดเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สมุนไพรในชุมชนและการคงอยู่ของความรู้ในการใช้สมุนไพร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY